

М. М. Кольбух
Львівська наукова бібліотека
ім. В. Стефаника

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ЗБІРКИ КИРИЛИЧНИХ РУКОПИСНИХ КНИГ ВІДДІЛУ РУКОПИСІВ ЛЬВІВСЬКОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМ. В. СТЕФАНІКА

Основа одного з найбільших зібрань українських кириличних рукописних книг XIII–XIX ст. Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (далі – ЛНБ)¹ сформована у 1940 р. з рукописних збірок найбільших публічних бібліотек м. Львова – Наукового товариства ім. Шевченка, Інституту “Народний дім”, Інституту ім. Осолінських та бібліотек релігійних установ – Греко-католицької богословської академії у Львові, товариства “Студіон”. У 1946 р. зібрання ЛНБ поповнила надзвичайно цінна рукописна збірка Центральної василіанської бібліотеки у Львові.

Історія формування кириличного рукописного зібрання ЛНБ ще не була предметом наукового дослідження, проте деякі факти з історії окремих кириличних зібрань, що ввійшли до відділу рукописів ЛНБ, подані у статтях Йосафата Скрутня², Тетяни Гуцаленко³, Івана Кревецького⁴, Петра Баб'яка⁵, Богдана Барвінського⁶, Йосифа Сліпого⁷. У праці Ігоря Скочилияса⁸ йдеться про історію рукописних збірок, які містять візитаційні книги. Про наявність збірок кириличних рукописних книг у фонді ЛНБ згадується й у працях, що стосуються історії бібліотеки⁹. Відомості про надходження кириличних рукописних пам'яток до бібліотек Народного дому, Наукового товариства ім. Т. Шевченка систематично публікувалися в їх періодичних виданнях – “Вісник Народного дому” та “Хроніка наукового товариства імені Шевченка у Львові”. Деяка інформація про походження книг задокументована в старих інвентарних описах збірок.

Формування кириличного рукописного зібрання ЛНБ бере свій початок з історії створення окремих збірок, що входять до нього. Найстарішою з них є рукописна збірка Центральної василіанської

бібліотеки у Львові. Вона створена на основі збірки монастиря св. Онуфрія у Львові, бібліотека якого, можливо, виникла з початком його заснування у 1292 р. Початково ця бібліотека складалася в основному з необхідних для богослужіння книг, які були власністю самого монастиря. У XVIII ст. збірку поповнили рукописи із більшості ліквідованих австрійською владою василіанських монастирів¹⁰, що передали своє майно і книги до монастиря св. Онуфрія у Львові. У зв'язку із закриттям у 1825 р. ще одного з найдавніших у Львові монастирів – св. Юра до Свято-Онуфріївського були передані усі монастирські речі, у тому числі й бібліотека з кириличними манускриптами, про що засвідчив протоігумен василіанського чину Модест Гриневецький у Хроніці Онуфріївського монастиря 1815–1891 рр.¹¹ Як добрий знавець давньої рукописної і друкованої кириличної книжності Модест Гриневецький спричинився до поповнення Онуфріївської збірки, купуючи книги в бібліотеці Львівського університету, які дісталися їй із скасованих галицьких василіанських монастирів у Чорткові, Луці, Петричі, Смольниці, Спасі (біля Самбора), Маняві й буковинському – у Путні та були подаровані цісарем Йосифом II¹².

Протоігуменат василіанських монастирів постійно піклувався про зростання фондів Онуфріївської бібліотеки. Неодноразово питання про поповнення цієї збірки було предметом обговорення на капітулах. Завдяки цьому, за даними польського історика Августа Бельовського¹³, у середині XIX ст. бібліотека Свято-Онуфріївського монастиря була найбагатшою з усіх книгозбірень галицьких монастирів василіанського чину і налічувала близько 200 кириличних рукописних книг. До неї потрапили рукописні пам'ятки з бібліотек Віндинського, Жовківського, Загорівського, Городищенського, Добромільського, Крехівського, Підгорецького, П'ятничанського, Угорницького, Унівського та інших василіанських монастирів. Опис найцінніших 24 книг опублікував Яків Головацький у “Русалці Дністровій”¹⁴. Австрійський історик Біда Дудік у праці про архіви Львова подає список 25 кириличних рукописних манускриптів¹⁵.

Як одна з найцінніших збірок Львова Свято-Онуфріївська бібліотека була широко представлена на археологічно-бібліографічній виставці у Ставропігійському інституті, яка відбувалася у 1888–1889 рр. Звіт про неї і каталог опубліковані Антоном Петрушевичем та Ісидором Шараневичем¹⁶. Однак для самої збірки ця виставка мала дуже важкі наслідки – більше половини експону-

ваних манускриптів, зокрема цінні списки Прологів, Кормчих книг з текстами церковних правил Володимира Великого, київського митрополита Кирила, зі словами київських митрополитів Іоанна II й Іоанна III та ін., до бібліотеки не повернулися навіть після судових позовів. Така ж доля спіткала і деякі позичені у монастирі книги, про що з сумом констатує історик церкви Йосафат Скрутень¹⁷.

Важливе значення для Свято-Онуфріївської бібліотеки мало рішення Кристинопільського собору 1909 р., який передбачав створення на її основі Центрального василіанського архіву і бібліотеки у Львові та передачу йому усіх найцінніших рукописів з бібліотек галицьких василіанських монастирів. Ця установа існувала до ліквідації у 1946 р. монастирів василіанського чину, після чого її бібліотека надійшла до відділу рукописів ЛНБ, а документи архівного характеру – до Центрального державного історичного архіву України (м. Львів)¹⁸.

До ЛНБ у 1940 р. була також передана Бібліотека Інституту ім. Оссолінських у Львові, яку у 1817 р. заснував польський історик, письменник, бібліограф, директор Імператорської бібліотеки у Відні Юзеф Максиміліан Оссолінський. За заповітом колекціонера у 1827 р. бібліотеку було перевезено до столиці Галичини Львова і подаровано місту для заснування публічної бібліотеки¹⁹. У збірці, придбаній Ю.М. Оссолінським, значна частина належить рукописам з галицьких монастирів, закритих згідно з указом австрійського імператора Йосифа II, а також архівам галицьких магнатів та окремих товариств і організацій. Оссолінеуму дарували книжки й львівські василіани, які мали приязні стосунки з фундатором закладу, – Варлаам Компаневич, Мар'ян Максимович, Модест Гриневецький та церковний діяч, історик Михайло Гарасевич²⁰. У 30-х роках XIX ст. у рукописній збірці Оссолінеуму налічувалося понад 30 кириличних рукописних пам'яток.

До складу Оссолінеуму до 1939 р. входили Бібліотека ім. Гвальберта Павліковського та рукописне зібрання історика, колекціонера, директора архіву міста Львова Олександра Чоловського, рукописні зібрання яких тепер у відділі рукописів ЛНБ складають окремі фонди. У фонді Олександра Чоловського зберігається декілька кириличних рукописних пам'яток. Дев'ять кириличних манускриптів є у рукописній збірці бібліотеки колекціонера, бібліофіла Гвальберта Павліковського, який подарував їх у 1921 р. Оссолінеуму разом із

своєю бібліотекою, заснованою у Відні, а згодом перевезеною до Медики, а у 1848 р. – до Львова.

Бібліотека фундації Віктора Баворовського у Львові, заснована графом Віктором Баворовським у 1857 р., увійшла до складу ЛНБ також у 1940 р. Вона у 1939 р. налічувала 1660 рукописів, серед яких було 8 кириличних рукописних пам'яток.

Одну з найбільших збірок кириличних рукописних книг у Львові мала бібліотека Народного дому, заснована після того, як перша українська політична організація Головна Руська Рада восени 1849 р. задекларувала створення Інституту “Народний дім” у Львові, а 8 лютого 1850 р. товариство звернулося з відозвою на пожертви для закладеної першої української книгозбірні. Одним із основних напрямів роботи створеної інституції, проголошеним у Статуті 1869 р., було комплектування “руськими книгами”, у тому числі давніми кириличними рукописними пам'ятками. У періодичному виданні товариства “Віснику Народного дому”, який почав виходити з 1883 р., систематично подавалася інформація про подаровані рукописи, вказувалися імена жертводавців, неодноразово публікувалися звернення до громадськості з проханням надсилати до бібліотеки рукописні і стародруковані книги, документи, де вони будуть зберігатися для прийдешніх поколінь.

Збірка кириличних пам'яток Народного дому створена з громадських дарів. Жертводавцями переважно були священики з Львівщини та Тернопільщини, деякі з них подарували по декілька пам'яток – отці Михайло Тиндюк, Ігнатій Галька, Іван Мудрак з Губич (нині – Старосамбірський р-н Львівської обл.) та ін., а також церковні братства м. Миколаєва Львівської обл., с. Черниці (нині – Миколаївський р-н Львівської обл.). До цієї справи долучилися учителі шкіл зі Львова – Антоній Павецький, Григорій Врецьона, Омелян Савицький з Академічної гімназії у Львові, а також Йосиф Дубина з Дашави (Стрийський р-н Львівської обл.), Степан Левицький із Калуша (Львівська обл.), Василь Решетилевич та директор буцацької гімназії Іреней Яворський. У поповненні зібрання брали активну участь студенти та учні – Ярослав Стеткевич (студент богослов'я Львівського університету), Василь Терлецький (учень VI гімназії у Львові) та ін. Євангеліє тетр з першої третини XVI ст. (НД 63) надійшло від студентського товариства московського напрямку “Академіческого кружка”. Декілька книг та уривків кириличних рукописних пам'яток до зібрання Народного

дому потрапили від Осипа Маркова – редактора газети москово-фільського спрямування “Галичанин”. Рукописні книги подарували також письменник, журналіст Михайло Клемертович зі Львова, золочівський намісник Андрій П’ясецький та інші члени товариства.

Найбільший жертводавець Народного дому церковний і політичний діяч, історик, археограф, етнограф, лінгвіст Антін Петрушевич заявив у 1878 р. про намір передати Інституту цілу свою книгозбірню з колекцією кириличних манускриптів. У 1885 р. він заповів Інституту “Народний дім” свою бібліотеку, до складу якої входила основна частина зібраної ним колекції кириличних рукописних книг²¹, а у 1888 р. вона з усією подарованою бібліотекою була перевезена і розміщена в спеціально відведених кімнатах у приміщенні Народного дому, де отримала назву “Музей А.С. Петрушевича”. На думку дослідника кириличної рукописної книги Іларіона Свенціцького, “найкращою одначе частиною музею являється безперечно відділ рукописів і старопечатних видань... Та найбагатша вона на рукописи, і то не лише числом..., а й якістю”²².

Народився Антін Петрушевич 8 січня 1821 р. у с. Добряни на Львівщині у родині священика, в якій “віддавна плекали літературні і наукові традиції”²³. Адже дід Григорій, як і його батько – Микола, добре знав церковний устав, був поціновувачем церковних книг і переписував їх для церковного богослужіння²⁴, три з яких залишилися у спадок онуку: Молитвослов 1775 р. (АСП 51), “Цвітник” 1803 р. (АСП 97), Місяцеслов 1848 р. (АСП 205), пошкоджені початкові і кінцеві аркуші якого відновлені батьком Антона Петрушевича. Батько, Степан Петрушевич, навчався богословію у Львові. Викладачем його був уже згаданий доктор богословія, протоігумен чину св. Василя Великого Модест Гриневецький. Після закінчення навчання Степан Петрушевич став священиком і займався літературною діяльністю.

Антін Петрушевич у Львові здобув теологічну і філософську освіту. Був учнем відомого історика, знавця давньої писемності, професора Дениса Зубрицького. Завдяки його впливу й сімейній традиції Антін зацікавився історією, книжністю, працював у львівських бібліотеках і архівах. Після закінчення навчання деякий час був священиком, згодом капеланом галицького митрополита Михайла Левицького. На прохання єпископа Григорія Яхимовича у 1858 р. Антін Петрушевич упорядкував архів і бібліотеку Перемиської греко-католицької капітули, де описав, систематизував усі книги

та рукописи. З 1856 р. Антін Петрушевич – почесний канонік, з 1861 р. – дійсний крилошанин (вів митрополичу канцелярію), з 1873 р. – кустос митрополичої консисторії і завідувач капітульною бібліотекою, у 1872–1878 рр. – посол у Відні²⁵, де й надалі не полишає своїх зацікавлень і, працюючи у бібліотеках Відня та Праги, знайомиться з численними слов'янськими політичними і науковими діячами, письменниками.

Колекцію кириличних рукописних книг історик Антін Петрушевич збирав упродовж свого життя. Завдяки професійному становищу каноніка, кустоса митрополичого архіву, як впливовий член консисторії, він мав доступ до церковних і монастирських бібліотек і “в многих випадках він міг брати з них для своєї збірки, що йому захотілося”²⁶. Із збиральницькою і науковою метою він відвідував церкви і монастирі Галичини, Буковини і Закарпаття. У 1876 р. здійснив поїздки на Буковину і в Румунію, побував у монастирях у Сучаві, Путні, в єпископській бібліотеці в Яссах. І де б він не був – у Відні чи Празі, всюди працював із давніми рукописами, купував їх для поповнення своєї колекції. Цінні пам'ятки йому як вченому, доброму знавцеві давньої писемності часто надсилали священики, власники книг. Навіть трапилося так, що деякі манускрипти, які дарували до бібліотеки Народного дому (очевидно через Антона Петрушевича, про що свідчать записи на пам'ятках), потрапили до його колекції, як, зокрема, Євангеліє XVI ст. (АСП 23, 43). Впродовж більш як п'ятдесятирічної діяльності колекціонера вдалося зібрати понад 450 цінних кириличних рукописних пам'яток, у тому числі частину розпорошеної бібліотеки родини священиків Свідзінських²⁷.

Однак колекція кириличних рукописних книг Антона Петрушевича у бібліотеці Народному дому зазнала деяких втрат. 17 (30) квітня 1906 р. за згодою колекціонера бібліотекарем Народного дому Федором Свистуном через Іларіона Свенціцького до Митрополичого архіву була передана Юридика монастиря св. Георгія у Львові (початок записів – 1572 р.). Під час війни у 1914 р. бібліотека Народного дому, у тому числі і кирилична колекція з Музею А.С. Петрушевича, була евакуйована до Росії (в Ростов-на-Дону). Після її повернення було виявлено, що втрачені Збірник XVII ст., Збірник полемічних творів XVII ст., “Граматика” Мелетія Смотрицького другої половини XVII ст., уривок книги з текстом настанов ієрею перед сповіддю, Збірник повчань та Зряча пасхалія, “Слова” – два

пергаментні аркуші XIV ст., виокремлені з оправи іншої книги. Збережені колекції рукописних книг і грамот, а також архів Антона Петрушевича, що ввійшли до відділу рукописів ЛНБ, складають тепер окремий фонд.

Ще одна найбільша українська книгозбірня у Львові, яка мала у своєму складі рукописні кириличні пам'ятки – Бібліотека НТШ почала формуватися після створення товариства, що виникло внаслідок реорганізації у 1892 р. літературного товариства, заснованого у 1873 р. Впродовж свого існування бібліотека постійно поповнювалася дарами установ та окремих осіб, вела книгообмін, збирала літературу різними мовами світу, що стосувалася історії, культури, економіки України від найдавніших часів, і стала найбільшою книгозбіркою з питань українки.

На засіданні товариства у 1900 р. Володимир Коцовський вніс пропозицію про відрядження його членів до церковних властей з проханням вплинути на духовенство, щоб воно віддавало до музею НТШ старі церковні речі, у тому числі й книги. Цю пропозицію підтримав Іван Франко: “Ординарияти вплинуть на підвласні собі монастирі, щоби вони дали нам у депозит усі старинні предмети і рукописи, які їм не потрібні”²⁸. З цією метою була організована етнографічна експедиція, у якій брав участь Іван Франко. Він побував у декількох населених пунктах Львівщини. Найбільш плідною була поїздка до с. Довгого Стрийського повіту, де від отця Кирчова письменник отримав Співаник 1821 р. З цього села до бібліотеки НТШ він також привіз дві рукописні Тріоди XVII ст. та Євангеліє тетр XVI ст., а з с. Долиняни Городоцького повіту – дві рукописні Тріоди XVII ст.²⁹ Монастирі, церкви, бібліотеки на Закарпатті в 1900 р. відвідав Олександр Колесса. Результатом його поїздки став огляд виявлених там давніх книг. Михайло Павлик оглянув частину бібліотек галицьких василіанських монастирів, за його свідченням, найбільшими із них були монастирські бібліотеки в Добромилі, Лаврові і Бучачі. Проте через заборону монастирської влади йому не вдалося побачити склад великих монастирських бібліотек у Крехові, Кристинополі, Словіті, Жовкві, Краснопуці. В експедиції брав участь й етнограф Володимир Гнатюк. З подорожі по Угорщині він привіз 14 рукописних Співаників.

У 1901 р. у Хроніці НТШ була вміщена відозва до членів товариства і всієї громадськості з проханням збирати і передавати пам'ятки письменства до музею НТШ з надією, що “музей НТШ

станеться огнищем, у якому б громадилися, порядкувалися наші пам'ятки та приготовлялися для наукового використання та дослідю"³⁰. Громада одразу ж відгукнулася на це прохання, вже у 1902 р. завдяки зібраним рукописам під час етнографічної експедиції та пожертвуванням рукописний відділ бібліотеки налічував 53 найменування, серед яких із давніх кириличних пам'яток були Апостол, два Богогласники, чотири Євангелія, Пом'яник, Метрика с. Опаки Самбірського повіту, два Октоїхи, Парамейник, три Тріоди та Єрусалимський церковний устав.

У комплектуванні рукописної збірки НТШ брали участь його дійсні члени – етнограф Володимир Гнатюк, літературознавець Кирило Студинський, історик Іван Крип'якевич, письменник, літературознавець Осип Маковей. Активно долучилися до цієї справи літературознавці Василь Щурат та Ярослав Гординський. Так, Василь Щурат пожертвував до бібліотеки три Співаники, Служебник, уривок книги з текстом проповіді про створення світу, а дві Тріоди XVI ст. з Жовківщини, Апостол XVIII ст., Євангеліє тетр, два Ірмологіони у нього купило товариство. Ярослав Гординський подарував НТШ Пом'яник, Метрику 1745 р., три пергаментних аркуші Псалтиря XIII–XIV ст., Ірмолой XVII ст., Богогласник поч. XIX ст., Єрусалимський церковний устав, уривки Тріоди цвітної та відпродав товариству два Ірмологіони, Служебник, Псалтир і Анфологіон.

Особлива роль у поповненні кириличної збірки НТШ рукописами з території Закарпаття належить відомому закарпатському діячеві, історику, філологу і етнографу, дійсному членові НТШ Гіадору Стрипському з Будапешта. Частину рукописів він подарував (НТШ 172, 183, 187, 236, 272, 279, 280, 352, 375), частину пам'яток товариство у нього придбало (НТШ 171, 235, 237–241, 243–246, 259, 260, 263, 268, 318–320, 323–326, 336, 364–366, 369, 397, 458, 1387). Ще одну пам'ятку – Ірмологіон XVIII ст. (НТШ 462) – із Закарпаття у 1927 р. передали до бібліотеки НТШ з Ужгорода. Товариством також було куплено й закарпатські Співаники (НТШ 69–73, 76, 79, 80).

Крім пам'яток із Галичини і Закарпаття, до бібліотеки НТШ надійшли рукописи з Волині – уривок Ірмологіона у 1910 р., який подарував Б. Білецький; Волинський співаник Стефана Білецького 20–30-х років XIX ст. пожертвував у 1927 р. сенатор М. Черкаський; два українські Співаники подарував В. Боровик з Одеси; Ірмологіон з “російської України” був куплений у 1911 р. в Києві.

Дарувальниками рукописних книг були священики з Галичини: Т. Грушкевич, С. Мацюрак, М. Пачовський, М. Герасимович, А. Качала, О. Нижанківський, К. Федорович, О. Целевич, Ю. Шумовський, М. Попович та ін.

Історик, василіанин Теофіль Коструба пожертвував Ірмологіон XVIII ст. із с. Білобожниця (поблизу Чорткова). Учителю Денис Стельмах у с. Коршилові (нині – Зборівський р-н Тернопільської обл.) подарував Ірмологіон XVIII ст., директор гімназії “Рідної школи” в Рогатині Михайло Галущинський – Метрику та Співанник, а учень Академічної гімназії у Львові Ілько Матвійчик (родом із Сокальського повіту) у 1929 р. – Ірмолой XVIII ст.

Апостол та Мінея загальна надійшли з Українського університету у Львові, а Богогласник 1894 р. – від греко-католицького парафіяльного уряду в с. Сіневі біля Ярослава, Тріодь цвітна XVII ст. у 1904 р. – від читальні “Просвіта” у Ляхівцях.

Ще одним джерелом поповнення збірки НТШ був обмін на видання товариства або депозити бібліотеки. Шість рукописних книг XVIII ст. пароха Тита Тимінського в Довгополі (Буковина) подаровані товариству “Просвіта” в Берестю (Патерик 1742 р., Повчання на постриг монашого чину, Акафіст та ін.). Октоїх XVIII ст. та стародруки з василіанського монастиря в Антополі на Поліссі отримано бібліотекою НТШ завдяки обміну на видання товариства. Службник поч. XVII ст., Євангеліє учительне XVI ст. з церкви в Довгомостиськах (повіт Судова Вишня) та Євангеліє тетр XVI ст. з с. Незнаєва (Лемківщина) обміняні на друковані видання.

Для поповнення рукописної збірки багато пам'яток товариство зачувувало. Зокрема, Євангеліє тетр третьої чверті XVI ст. (НТШ 461) у 1912 р. придбано в поета і перекладача родом з Бережан Сидора Твердохліба, Мінею загальну XVIII ст. (НТШ 177) – у Івана Городиського, Тріодь цвітну третьої чверті XVI ст. (НТШ 180) – у Ю. Кміта зі Звиняча (нині – Чортківський р-н Тернопільської обл.), Зерцало богословія XVIII ст. (НТШ 288), Мінею святкову середини XVI ст. (НТШ 242) та Апостол першої чверті XVI ст. (НТШ 328) – у пароха церкви у Брусні Новім (Жовківщина) М. Пасікири. Кириличні книги товариство купувало й у антикварнях Зигмунда Ігря (НТШ 23, 41) та Гельцла (НТШ 152, 153, 157–162). Особливо цінним надбанням збірки стала купівля у 1924 р. Бибельського Апостола початку XIV ст. у жительки Перемишля Софії Копко.

25 липня 1917 р. до бібліотеки НТШ надійшов архів Івана Франка

з колекцією кириличних рукописів. Іван Франко як особливий цінитель давніх манускриптів, які були джерелами його наукових студій, був частим відвідувачем львівських антикварень Ігелів, Яблонських та ін., де оглядав і купував пам'ятки для своєї колекції³¹. Із рукописною збіркою НТШ ця колекція була передана у 1940 р. до ЛНБ, а у 1950 р. – до Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка у Києві.

До ЛНБ у 1940 р. влилися рукописи релігійних установ, що функціонували у Львові до їх ліквідації у 1939 р. Тоді ж, а частково у 1946 р., надійшли рукописи бібліотеки Богословської академії, яку з ініціативи ректора Йосифа Сліпого було відкрито 9 жовтня 1932 р., щоб, за його словами, “перебрати на себе частинно ролю культурної праці й опіки над нашим церковним дорібком та стати теж заховавчим осередком церковної старовини”.

Ця бібліотека виникла із книгозбірень Греко-католицької духовної семінарії, заснованої у 1786 р., і Богословського наукового товариства, бібліотека якого налічувала 500 рукописів і стародруків.

Кириличні книги переважно з церков, окремі – з монастирів, Галичини надійшли до релігійних установ завдяки пожертвуванням галицьких священиків: отця Мазяка, пароха церкви с. Куровичі (нині – Золочівський р-н Львівської обл.), Івана Романчукевича, священика с. Підбірці (нині – Пустомитівський р-н Львівської обл.) та ін. Особливих старань для зібрання бібліотеки цих установ доклав Йосиф Сліпий. Свідченням цього є його власноручний запис на звороті оправи Тріоді пісної XVIII ст. (БА 29): “Взято з церкви Хмелівка-Брикуля дек[анату] Теремовля дня 9/8 [19]24 р. Йосиф Сліпий”. До поповнення бібліотечних зібрань релігійних установ долучилися й студенти цих навчальних закладів. Зокрема Баран Петро від Михайлини Кордуби, дружини пароха с. Сушно (нині – Радехівський р-н Львівської обл.) Михайла Кордуби, привіз дві рукописні книги – Тріодь цвітну XVII ст. (БА 10) та Тріодь пісну третьої чверті XVI ст. (БА 13).

Під час німецького бомбардування Львова 15 вересня 1939 р. приміщення бібліотеки Богословської академії зазнало обстрілу, внаслідок чого майже вся вона була знищена, лише невелику кількість рукописів студенти академії врятували з-під руїн³². Ці манускрипти та передану ЛНБ у 1940 р. невелику частину збереженої збірки рукописів бібліотеки “Студіон”, опечатаної наприкінці 1939 р. НКВС³³, у 1946 р. працівники відділу рукописів залучили до одного фонду – Богословська академія у Львові.

За розпорядженням влади відділ комплектування ЛНБ у 1940 р. проводив також роботу з перевезення книжкових фондів Національного музею у Львові, у тому числі великої колекції кириличних книг³⁴. У 1940 р. велися переговори про передачу бібліотеки і архіву Греко-католицької капітули в Перемишлі³⁵. Проте ці ідеї залишилися нереалізованими.

З початку заснування ЛНБ рукописи бібліотек Народного Дому, фундації Віктора Баворовського, НТШ, Центрального василіанського архіву і бібліотеки були у приміщеннях колишніх установ, а штатні працівники бібліотек й надалі продовжували роботу над опрацюванням фондів. У 1944 р. у рукописній збірці НТШ була проведена звірка фонду, яка засвідчила втрату однієї рукописної книги – “Лямент о пригоді ... міщан Острожских” 1636 р.³⁶, а впродовж 1946–1947 рр. був зроблений опис кириличних рукописних книг з усіх установ, що увійшли до ЛНБ. У 1947 р. рукописні зібрання бібліотек перевезли з колишніх приміщень до відділу рукописів по вул. Стефаніка, 2 (тоді ж передано до Державного обласного архіву архівні матеріали з цих збірок).

Невеликі рукописні зібрання з конфіскованих радянською владою установ, пожертвування або придбання ЛНБ поповнили створений у відділі рукописів у 1945–1946 рр. фонд окремих надходжень. До нього надійшли й декілька рукописних книг, у тому числі Другий литовський статут, куплений бібліотекою у приватної особи.

Дві кириличні пам'ятки у 1955 р. одержано разом із архівом і бібліотекою літературознавця Михайла Возняка.

Наприкінці 1950-х або на початку 1960-х років з незаінвентаризованих уривків рукописних книг зі збірок Оссолінеуму, Народного Дому, НТШ у Львові та ін. створено новий фонд – рукописних книг і їх фрагментів. До нього долучили й рукописні книги, придбані бібліотекою. Сюди ввійшли 29 Пом'яників родин с. Хлоп'ятин, парафіян церкви св. Духа, Белзького деканату (нині – територія Польщі), а також дві книги – Євангеліє тетр середини XVI ст. (РКФ 9) та Шестоднев богослужбовий кінця XV – початку XVI ст. (РКФ 12), надіслані у 1987 р. Бібліотекою Оссолінських у Вроцлаві за рахунок обміну на інші рукописи з бібліотеки ім. Оссолінських у Львові. У 2004 р. серед рукописних матеріалів відділу було виявлено пергаментні уривки семи кириличних книг XIII–XIV ст. невстановленого походження, які також поповнили цей фонд.

Однак протягом свого існування збірка кирилических книг відділу рукописів ЛНБ зазнала значних втрат. Упродовж 1944–1970 рр. декілька кирилических книг разом з іншими документами з бібліотеки ім. Оссолінських було відправлено у Вроцлав³⁷, а Литовський статут (перший) другої чверті XVI ст. з Бібліотеки фундації Віктора Баворовського надійшов до Національної бібліотеки у Варшаві³⁸. Зі збірки НТШ було вилучено велику частину рукописів, у тому числі кирилических пам'яток. Вони тепер зберігаються у Центральному державному історичному архіві України (м. Львів)³⁹. У 1950 р. з цієї рукописної збірки до Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка переданий архів Івана Франка.

Отже, зібрання кирилических рукописних книг, яке тепер зберігається у відділі рукописів ЛНБ, склалося з рукописних збірок найбільших бібліотек, які функціонували у Львові до 1939 р. Завдяки колекційній діяльності наукових товариств – НТШ, Народного дому, Інституту ім. Оссолінських, релігійних установ – василіанських монастирів, Богословської академії, Богословського наукового товариства, Духовної семінарії, товариства “Студіон”, а також придбанню ЛНБ рукописних зібрань окремих осіб – Антона Петрушевича, Олександра Чоловського, Віктора Баворовського, Гвальберта Павліковського, Михайла Возняка була створена одна з найбільших збірок українських кирилических рукописних книг.

¹ Упродовж свого існування установа мала різні офіційні назви, нині – Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (з 1994 р.).

² *Скрутень Й.* Бібліотека львівських Василіан // Записки чина св. Василя Великого. – Жовква, 1925. – Т. 1, вип. 2/3. – С. 161–176; 1928. – Т. 3, вип. 1–2. – С. 65–75.

³ *Гуцаленко Т.* Бібліотека та центральний василіанський архів у Львові // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 20–21 верес. 1996 р. – Л., 1999. – С. 128–149.

⁴ *Кревецький І.* Бібліотека Наукового т-ва ім. Шевченка у Львові // Життя і знання. – Л., 1935. – Ч. 7/8. – С. 229–231.

⁵ *Баб'як П.Г.* Збірка рукописів бібліотеки НТШ у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України // Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка: книги і люди : Матеріали круглого столу. – Л., 1996. – С. 45–50.

⁶ *Барвінський Б.А.* Бібліотека и музей “Народного Дома” съ января 1920 г. по 1 июля 1921 г. // Вістн. “Народного Дома”. – Л., 1921. – № 1. –

С. 26–32; *Він же* Бібліотека і Музеї // Вістн. неуконституованої фундації “Народного Дому”. – Л., 1918–1919. – Ч. 1. – С. 61–105.

⁷ *Сліпий Й.* По довголітній перерві // Богословія. – Л., 1943. – С. 91–93.

⁸ *Скоцилас І.* Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII–XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам’янецька єпархія. – Л., 2004. – Т. 2: Протоколи генеральних візитацій.

⁹ Львівська наукова бібліотека АН УРСР. Історичний нарис. – К., 1989; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України: документи, факти, коментарі. – Л., 1996.

¹⁰ *Chotkowski W.* Redukcje monasterów bazylijskich w Galicji. – Kraków, 1922.

¹¹ ЛНБ, відділ рукописів, ф. 3, од. зб. 115, арк. 206 зв.

¹² *Андрохович А.* Історія гр. кат. Генеральної Духовної Семинарії у Львові 1780–1810 // Греко-католицька Духовна Семинарія у Львові / Матеріали і розвідки зібрав о. проф. др. Йосиф Сліпий. – Л., 1936. – Ч. 2. – С. 433.

¹³ *Bielowski A.* Biblioteka xx. Bazylianow / Biblioteki Lwowskie // Dziennik literacki. – Lwów, 1852. – S.106–107.

¹⁴ *Головацький Я.* Коротка відомість о рукописах Славянских и Руских находящихся ся в книжници Монастиря Св. Василия Вел. у Львові // Русалка Дністровая. – Будим, 1837. – С. 122–129.

¹⁵ *Dudik B.* Archive im Königreiche Galizien und Lodomerien. Im Auftrage des hohen Staatsministeriums beschrieben und durchforscht. – Wien, 1868.

¹⁶ *Петрушевичь А.С.* Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатныхъ книгъ кирилловскаго письма, находящихся на археологическо-библиографической выставці въ Ставропигійскомъ заведеніи. – Львовъ, 1888; Отчетъ изъ археологическо-библиографической выставки въ Ставропигійскомъ институті, открытой 28 сент. (10 окт.) 1888 г., закрытой 16 (28) февр. 1889 г. и опись фотографически снятыхъ предметовъ изъ той же выставки. Составилъ Д-ръ Исидоръ Шараневичъ. – Львовъ, 1889; Каталогъ археологическо-артистическихъ предметовъ, церковно-словенскихъ рукописей и старопечатныхъ книгъ кирилловскаго письма находящихся въ Музеі Ставропигійскаго Института на дни 1/13 марта 1890. Составленъ по руководству Д-ра Исидора Шараневича. – Львовъ, 1890.

¹⁷ *Скрутень Й.* Указ. пр. – Т. 3, вип. 1/2. – С. 65–68.

¹⁸ ЦДІАЛ України, ф. 684.

¹⁹ *Bruchnalski W.* Zakladu narodowego imienia Ossolińskich ustawy, przywileje i rzeczy dziejow jego dotyczące. – Lwów, 1928. – S. 73.

²⁰ *Kozik J.* Ukraiński ruch narodowy w Galicji w latach 1830–1848. – Kraków, 1973. – S. 44–45.

²¹ Частину своєї колекції він подарував бібліотекам Львівського і Київського університетів, Церковного музею у Львові, Академії Наук Росії (Санкт-Петербург).

²² *Свенціцький І.* Опис рукописів Народного Дому з колекції Ант. Петрушевича. – Л., 1906. – Ч. 1. – С. VIII.

²³ *Франко І.* Антін Петрушевич. Ювілейна сільветка // Літературно-Науковий Вістник. – Л., 1901. – С. 171–192.

²⁴ *Петрушевич А.С.* О мнимой старинной карті “Царствъ Галицкаго и Владимирскаго” // Вістн. “Народного Дома”. – Л., 1887. – Ч. 54. – С. 481.

²⁵ *Максимчук І. О.* Нарис історії роду Петрушевичів. – Чикаго, 1967. – С. 107.

²⁶ *Франко І.* Указ. праця. – С. 171–192.

²⁷ *Кольбух М.* З історії бібліотеки родини Свідзінських // Зап. Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника. – Л., 2002. – Вип. 9/10. – С. 152–159.

²⁸ Хроніка Наукового товариства імени Шевченка у Львові. – Л., 1900. – Ч. 2. – С. 7.

²⁹ Там само. – Ч. 4. – С. 19–20.

³⁰ Хроніка Наукового товариства імени Шевченка у Львові. – Л., 1901. – Ч. 8. – С. 18.

³¹ *Франко О.Ф.* Іван Франко і антикварні : Начерк-спогад. – Л., 1941. – Музей Івана Франка у Львові, од. зб. 50а, арк. 113, 114.

³² Світильник Істини. Джерела до історії Української католицької богословської академії у Львові, 1928–1929–1949 / Матеріали зібрав і опрацював д-р п. Сениця. – 1972, Торонто ; Чикаго. – Ч. 1. – С. 405.

³³ ЛНБ, відділ рукописів., ф. 9, од. зб. 3896/8, арк. 19.

³⁴ Там само, од. зб. 3896/10, арк. 10.

³⁵ Там само, од. зб. 3896/8, арк. 11.

³⁶ Інвентар рукописної збірки НТШ. – ЦДІАУ у Львові, ф. 309, оп. 2, од. зб. 15, арк. 2.

³⁷ Литовський статут (третій) (Осс. 35), Євангелія тетр 1577 р. з Рудницького монастиря (Осс. 37) та першої пол. XVI ст. (Осс. 369), Мінея 1492 р. (Осс. 368).

³⁸ Національна бібліотека у Варшаві, Бавор. 952.

³⁹ ЦДІАУ у Львові, ф. 201.